

EL VIATGE AL MÉS ENLLÀ: RITUALS FUNERARIS PÚNICS 525-25 aC

Cap al 525 aC s'inicia l'etapa púnica a l'illa d'Eivissa. Aquesta cultura atorga una extraordinària atenció al món funerari i a tots els seus rituals, des de la preparació del cos i els funerals lligats a l'enterrament, fins als cultes després de la mort.

LA PREPARACIÓ DEL CADÀVER

La societat púnica creia que l'ànima (*rouah*) del difunt feia un viatge transcendental al més enllà. Per això, el cos havia de ser preparat de manera convenient, seguint una sèrie de ritus. En primer lloc, per purificar-lo, es netejava el cadàver amb aigua lustral. Seguidament, s'eliminava el borrisol corporal i s'arreglaven –o potser s'afaitaven– els cabells. La higiene corporal es completava amb ungüents i olis perfumats amb resines o plantes aromàtiques i, segurament, els ulls, el nas i la boca del cadàver eren obturats amb algun element, tot i que a Eivissa no s'han trobat mai les laminetes d'or o plata com les que varen aparèixer a les necròpolis de Cartago.

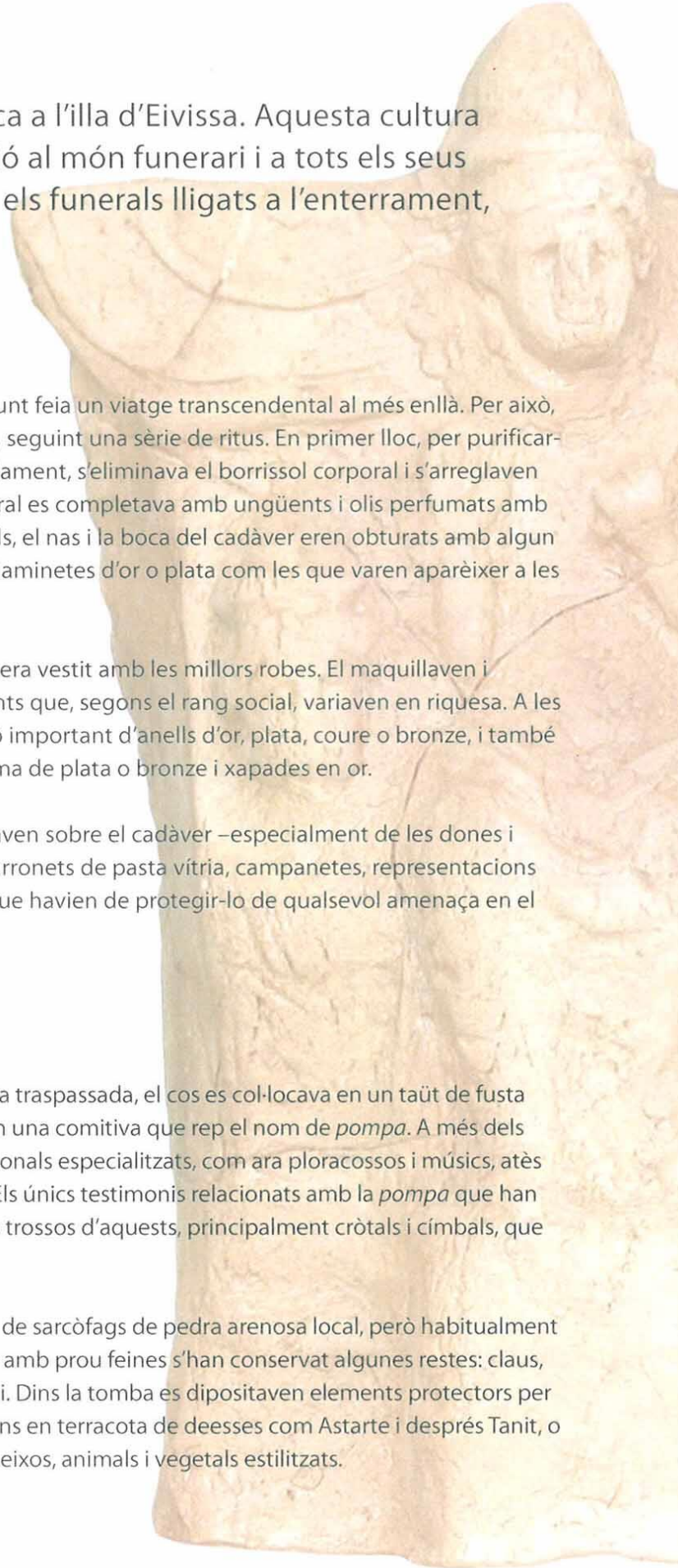
A continuació, es feia l'amortallament del cos, que era vestit amb les millors robes. El maquillaven i adornaven amb les joies personals i altres ornaments que, segons el rang social, variaven en riquesa. A les sepultures del Puig des Molins hi ha una producció important d'anells d'or, plata, coure o bronze, i també d'arracades i penjolls d'or, també n'hi ha amb l'ànima de plata o bronze i xapades en or.

Posteriorment, barrejats entre els joiells, es col·locaven sobre el cadàver –especialment de les dones i els infants– tota mena d'amulets (escarabeus, caparronets de pasta vítria, campanetes, representacions de diverses divinitats, estoigs portaamulets, etc.) que havien de protegir-lo de qualsevol amenaça en el trànsit cap a l'altra vida.

ELS FUNERALS

Després del període d'exposició i vetlla de la persona traspassada, el cos es col·locava en un taüt de fusta o damunt un baiard i es transportava al cementiri en una comitiva que rep el nom de *pompa*. A més dels familiars, participaven en el seguici fúnebre professionals especialitzats, com ara ploracossos i músics, atès que la música i els cants formaven part del comiat. Els únics testimonis relacionats amb la *pompa* que han sobreviscut fins avui són els instruments musicals, o trossos d'aquests, principalment cròtals i címbals, que de vegades apareixen a les tombes.

Els cadàvers podien ser dipositats a les tombes dins de sarcòfags de pedra arenosa local, però habitualment s'empraven taüts de fusta o llits funeraris, dels quals amb prou feines s'han conservat algunes restes: claus, frontisses, anses, o elements decoratius d'os o d'ivori. Dins la tomba es dipositaven elements protectors per evitar l'espoliació. Eren principalment representacions en terracota de deesses com Astarte i després Tanit, o bé màscares i caps femenins o representacions de peixos, animals i vegetals estilitzats.

Alguns dels elements que es dipositaren a les tombes permeten identificar el sexe, l'edat o l'ofici de les persones traspassades. Així, són característics en els enterraments masculins els anells amb segell, els ganivets, els estrígils i la destral doble. En canvi, als enterraments femenins predominen les peces relacionades amb l'activitat tèxtil, i els infantils es poden identificar gràcies a les joguines. Els oficis identificats al Puig des Molins són: terrissaire, pescador i peixater, pagès, esquilador, carnisser, escriba o mercader.

ELS RITUS FUNERARIS

Quan s'havia dipositat el cadàver a la sepultura, s'iniciava el sepeli veritable, que consistia en la presentació de l'individu davant les divinitats. En aquell moment es col·locaven les diverses ofrenes alimentàries i les closques d'ou d'estruç, juntament amb la resta de l'aixovar, al mateix temps que es feien els sacrificis, cruentos o no, i les libacions rituals, com a símbol d'unió dels morts amb les divinitats tel·lúriques del més enllà.

En aquell moment es portava a terme el ritu de la il·luminació, que consistia a encendre una llàntia col·locada damunt o al costat del cadàver per il·luminar el món fosc de les ombres i, per tant, el camí de l'ànima cap al més enllà. També s'ofrenaven substàncies oloroses en adoració a la divinitat. La més utilitzada era l'encens, en gra o en pols, al qual de vegades s'afegien grans de comí, i també bàlsam i mirra. La cremació d'aquestes substàncies es feia en recipients específics, anomenats peveters, que al llarg dels segles es fabricaren amb metall o amb ceràmica i adquiriren formes molt diverses, fins i tot la de cap femení en representació de la deessa Tanit, o la de petites ares de pedra arenosa.

CULTES DESPRÉS DE LA MORT

A Eivissa no s'han trobat monuments funeraris com els que s'utilitzaven per senyalar els enterraments a l'orient o al nord d'Àfrica, ni tampoc inscripcions funeràries com a Cartago, però s'han descobert elements vinculats a les tombes per identificar-les o per als cultes *post-mortem*: betils, altars i esteles. Els betils, que poden tenir forma troncopiramidal o paral·lelepípedica, s'han interpretat, dins el culte als ancestres, com a elements indicadors de l'inframón. Els altars són similars als cremaperfums, tot i que de dimensions més grans, i es vinculen únicament a enterraments d'inhumació. I finalment les esteles que, a més a més de senyalar l'enterrament, són un record del difunt. Al Puig des Molins són molt escasses i no tenen cap inscripció. Una peça de marès en forma de crater i un fragment de peanya amb decoració pintada suggereixen l'existència de monuments funeraris que no s'han conservat.